

20100411 -Thomaskerk- Lezen: Openbaring 1.

Vasili Grossman, gemeente, heeft een verpletterende roman geschreven over Russen en Duitsers die rond 1942 betrokken waren bij de slag om Stalingrad en de bouw en ingebruikname van Auschwitz. Het boek - *Leven en Lot* - , minstens 20 jaar door de Sovjet autoriteiten verboden en zoek gemaakt, is niet zo lang geleden weer opgedoken en is nu, vorig jaar, een ware triomftocht begonnen door de wereld.

Het is een gruwelijk boek.

Bloed, zweet en tranen.

Verraad, miskenning, diep lijden. Zowel hele volkeren als individuen. Naast de slag om Stalingrad gaat het over de trotse ingenieurs die de machines en instrumenten voor Auswitz maakten. En hun meelopers en hun slachtoffers.

Na Stalingrad en Auschwitz kan niemand meer zeggen dat de hel niet bestaat. Het mag een wonder heten dat de geschiedenis na die vreselijke tijd toch weer is doorgegaan.

De geschiedenis.

De geschiedenis bepaalt het lot van de mensen, is wat Grossman ons voorhoudt. Er gebeuren dingen: oorlogen, rampen, machtsstrijd, corruptie, misdaad en de uitwerking op mensen - zelfs soms op de mensheid - is gruwelijk.

Er komen machthebbers aan zet, die er niet voor terugdeinzen om hele volkeren op te offeren aan hun idealen of hun persoonlijke machtshonger: miljoenen mensen, miljoenen gezinnen verliezen hun leven, zowel letterlijk als geestelijk.

En het gaat maar door: Na Auschwitz en Stalingrad, in de Sudan, Uganda, Afghanistan, Kirgizië. En niet alleen gaat het door, de hel lijkt ook steeds groter te worden en meer mensen op te slokken. Eric Hobsbawm heeft zijn grote geschiedenisboek van de vorige eeuw de titel meegegeven: *The Age of Extremities*. Na de eerste 11 jaar van onze eeuw lijkt het er allemaal niet beter op te zullen worden.

En wat geldt voor de misdaden tegen de menselijkheid, geldt ook voor de rampen: Tsunami, aardbevingen, waterschaarste maken hun honderdduizenden slachtoffers en leggen *een deken van angst* over de wereld.

Angst is vaak onredelijk en ongefundeerd, maar daarom nog niet minder reëel. Mensen zijn tot hun eigen ergernis bang. Bang voor alles: voor wat ons nog te wachten staat; voor de crisis en de werkeloosheid, voor de onzekerheid, voor alles wat anders is en onze kleine rust bedreigt, voor vreemdelingen, voor wat er moet met miljoenen mensen die een goed heenkomen zoeken, weg uit hun eigen land. Bang voor alles. En achter al die angst: bang voor de dood.

Tot in de vaderlandse politiek toe proberen angstige politici om het getij te keren, al die veranderingen die op ons afkomen, ons omringen en ons gevangen houden. Ze proberen, die angsthazen in de politiek, om alles bij het oude te houden: ramen dicht, deuren op slot, grenzen sluiten. Als het even kan: de geschiedenis, die vreemde rijdans van gebeurtenissen en dat schouwtoneel van het lot, tot stilstand brengen.

Over die angst voor verandering en die onstuitbare beweging van de geschiedenis gaat de Openbaring aan Johannes. Daarover gaan die exuberante beelden, die soms zo maar uit onze nachtmerries lijken voorgekomen. Nachtmerries en film taal. Al die wezens en monsters, engelen en duivels, ruiters en paarden zijn ons overigens niet onbekend; kunstenaars hebben ze altijd gebruikt: Jeroen Bosch, William Blake, de latere Goya en vele anderen. In onze tijd zijn het vooral de filmmakers van de grote SF films (De Ring, Avatar), die met vergelijkbare beelden openbaringen of onthullingen verhullen. Er is geen tekort aan apocalyptische visioenen in de moderne cultuur.

Alleen daarom al is het boek Openbaring ons overgeleverd. Opdat we ons zouden herkennen, erdoor worden gecorrigeerd en getroost.

Kijk maar.

Johannes, verbannen naar het kleine eiland Patmos, leeft voortdurend in angst en vrees. Om zichzelf, maar vooral ook om zijn gemeenten, op zichtsafstand van de plaats van zijn angstig lot.. Hij schrijft aan die gemeenten die in een krans om Epheze liggen, aan alle zeven, en u weet dat zeven in de taal van de bijbel gewoon betekent: alle. Hij schrijft aan de hele kerk en zo is het ook altijd verstaan. Die kerk is geen vaste burcht van ons geloof. De ene gemeente 'doet het wat beter dan de andere'. Net als bij ons. Tel die zeven gemeentebeelden bij elkaar op en u hebt beeld van de hele kerk, ons inclusief.

Johannes' visioenen gaan daarover: de kerk - die zeven gemeenten- zijn bij hem bepaald geen altijd een haven van rust en geluk; zij wordt gruwelijk vervolgd: Keizer Domitianus was een wrede psychopaat, een kloon van die keizer Nebukadnezar uit het boek Daniël - niet voor niets staan er tientallen verwijzingen naar het boek Daniël in de Openbaring. Ten tijde van Johannes wordt de kerk vervolgd en staat de wereld in brand.

Ook na Pasen.

Johannes in zijn ballingsoord tobt met de aanvechting, die geen gelovig mens onbekend is: Is er na Pasen eigenlijk wel iets veranderd? Of denderd de geschiedenis door in de geest van Pilatus en Herodes, van het ene onrecht na het andere, van de ene moord op de andere? Dat vraagt de bange gemeente zich af.

Die vraag is belangrijk genoeg om God uit zijn tent te lokken.

Hij laat Johannes toe in 'de hemel' in het Verborgene, in de 2de werkelijkheid (Achterberg) die achter de zichtbare realiteit beweegt en werkt. Johannes - om het maar eens huiselijk te zeggen - mag in de keuken kijken.

Het begint ermee dat hij een stem hoort, niet zomaar een stem, maar *een stem als een bazuin*: een majesteitlijke stem. In het boek van de Openbaring aan Johannes worden wij voortdurend gewaarschuwd op te letten door 'grote' woorden: een 'sterke éngel, een 'luide stem', één felle 'kleur'. Nota Bene met stip!

Die luide stem klinkt in de tweede werkelijkheid.

Wij - die zovaak horend doof zijn - kunnen hem vaak niet horen en willen hem ook vaak niet horen. Wij zijn de mensen van de kleine oren.

[: In het heelal om ons heen denderen sterren en planeten in formatie om de aarde heen,

sterren die met vrijwel onmeetbare snelheid door de ruimte vliegen, maar ons menselijke oor hoort ze niet. En onder onze voeten en in onze wateren communiceren miljoenen dieren met elkaar in talen die wij niet verstaan, met klanken die ons oor niet kan horen. Het is niet alleen de bazuin die wij niet horen.

De wetenschap weet overigens wél van vele verborgen dingen, te groot of te klein voor ons waarnemend bewustzijn. De afstand tussen zorgvuldige wetenschap en de Schriften is vaak kleiner dan we wel waar willen hebben!]

Het is in die verborgen wereld van inzichten en betekenissen dat Johannes mag kijken, *ten behoeve van zijn zeven kandelaars*, symbool voor de zeven gemeenten, voor de universele kerk. Hij mag kijken in de verborgen wereld, die wij graag de hemel noemen: de machinekamer van het heelal, het werkpaleis van god. Verborgens maar bepalend. Onzichtbaar voor menselijke ogen zoals de wereld achter de sterren en de wereld van de microben. Tegelijkertijd te groot en te klein voor ons bewustzijn. Vandaar dat die verborgenheid *geopenbaard, onthuld moet worden. De ware werkelijkheid wordt niet zondert openbaring gezien.*

Als Johannes zich omdraait om te kijken waar die bazuinstem vandaan komt, *dan valt hij voor dood neer* (17) want wat ziet hij:

de Mensenzoon uit de visioenen van Daniël, Jezus Christus na Pasen. In vol ornaat. Goud, vuur, verblindend zonlicht, ijzersterkte, woorden als een tweesnijdend zwaard. Beeld van een kernbomexplosie zou je bijna zeggen. Johannes heeft er geen taal voor. Dus hij leent de beschrijvingen van de oudere profeten: Daniël, Jesaja, Zacharia.

De eerste indruk van de werkelijkheid achter de werkelijkheid is van een onverwachte majesteitelijkheid. Gruwelijk, want verblindend van helderheid en zuiverheid, het brandt de ogen uit je hoofd.

Hoe beschrijft een mens een ontmoeting met de Opgestane, de eerste en de laatste zoon van God? En hoe vertel je over zo'n ontmoeting, die zich afspeelt buiten ons gewone taalveld en die ons uit balans gooit, die onze kleine vragen *als het ware dichtschoeit* omdat we in een flits begrijpen dat wij niets begrijpen, in een klap weten dat wij niets weten.

[Natuurlijk hebben wetenschappers met hun telescopen en microscopen veel ontdekt van het te grote en het te kleine, maar de echte wetenschapper zal direct toegeven: we weten zoveel meer dan onze voorouders maar we weten eigenlijk nog niets! Een ding kent de wetenschap wel: de werkelijkheid in haar adembenemende macro grootheid en ongelofelijke micro gecompliceerdheid. De ontmoeting met de wetenschap aangaande de werkelijkheid beneemt ons al de adem: wat zal er niet met ons gebeuren als ons de werkelijkheid achter de werkelijkheid wordt geopenbaard?]

Johannes is als Job, die als er ook maar een sluier van de werkelijkheid wordt opgelicht, beseft dat hij we niets weet. Dat hij een mens is en geen god, dat hij voor de echte werkelijkheid niet alleen kennis nodig heeft, maar vooral openbaring, een nieuwe taal, nieuwe oren en nieuwe ogen.

Johannes valt als dood neer. In het zicht van het verborgene, wat zal ik zeggen met mijn kleine vraagjes over het waarom en het waartoe van de geschiedenis? Ik ben een mens en geen

god. Weet ik veel?
Johannes slaat als dood tegen de grond.

Maar dat is niet het hele verhaal.

Het vreemdste moet nog komen. Blijkbaar is het niet genoeg dat hij een lesje krijgt in zijn eigen beperktheid, hij krijgt ook nog iets te *horen*:
vreest niet, zegt de Mensenzoon-in-vol-ornaat: ik ben de eerste en de laatste - dat is overigens het visitekaartje van God zelf - ik ben dood geweest en ik leef; ik heb de sleutels van het dodenrijk en het koninkrijk. En ik sta in het midden van de gemeente (vs 13, de kandela-
ren, weet u wel?).

De mensenzoon-in-vol-ornaat neemt zijn plaats in tussen zijn mensen: een nederige plaats in een altijd weer gecompromitteerde kerk. De zeven kandelaars staan niet in de hemel maar temidden van het gewoel van onze wereld, een plaats in het oorlogsgebied van de geschiedenis; want dat heeft Johannes goed begrepen: Pasen was niet het eind van de oorlog, maar het begin. Nu is er toegevoegd aan de wereld van alledag een nieuw onverwacht element.

Wat Johannes ziet in de hemel wordt tot onze verbijstering bij ons in het gewone leven het kleine wapen van de kwetsbaarheid, van de hoop tegen wanhoop in, van de liefde als zorg voor de mensen. Op of na Pasen zijn Herodes en Pilatus niet dood omgevallen, maar is in hun rijk een nieuwe factor binnengedrongen. De Mensenzoon zet zijn troepen in: van toen af aan gaat in de geschiedenis die onaanzienlijke en vaak haveloze troep van Christenmensen aan het werk. Iedere keer opnieuw het evangelie van liefde inzettend tegen de overmacht van de macht; zoals op vaak nauwelijks na te rekenen wijze de wetenschap, het onderwijs en de zorg zich ontwikkelden alsof er een heilige geest na Pasen aan het werk is; zoals er iedere keer in het diepste verval van de mensheid een kleine klokkenluider opstaat of iemand met de moed van het martelaarschap, zo vertaalt zich Pasen naar het moderne leven. Wat bij ons in het verborgen geschiedt dat wordt in de openbaring afschrift van het bestel van de Mensenzoon-in-vol-ornaat.

Dat verhaal staat in de Openbaring aan Johannes en het wordt in zijn boek wel zes keer opnieuw verteld, iedere keer met andere beelden. Die twintig hoofdstukken van de Openbaring aan Johannes zijn allemaal uitwerkingen van het eerste hoofdstuk dat wij vanmorgen lazen. Dat zult u nog vele malen horen in de volgende weken.

Vreest niet, zegt de Mensenzoon-in-vol-ornaat, onder u ben ik als een voetwasser, als een dienaar, als een machteloze, want dat is het geheime wapen van mijn overwinning. Koning der koningen, ben ik, maar en andere dan de koningen der mensheid, geen absolute heerser, een sjofele koning. Wie dient is de werkelijke heerser, zegt hij. God en ik zijn de strijd aangegaan met de opstand op aarde, de opstand van het egoïsme, van het wantrouwen, van de onverschilligheid.....

Wees daarom mensen. Doe gewoon en zachtjes uw werk. Help waar geholpen moet worden. Versterk het onderwijs en de zorg. En koester de hoop op de dingen die komen. Ik ben de degene die gekomen is, die komt en zal komen.

Amen.

